

Wytyczne dotyczące oceniania włączającego

Preambuła

Ocenianie włączające to taki sposób oceniania w ogólnodostępnych placówkach oświatowych, który opiera się na polityce i praktyce ukierunkowanej na możliwie najlepsze wspomaganie procesu uczenia się wszystkich uczniów. Nadrzędnym celem oceniania włączającego jest to, by cała polityka oceniania i wszystkie stosowane procedury wspierały i wzmacniały skuteczny proces włączania, przyczyniając się do uczestnictwa w edukacji ogólnodostępnej wszystkich dzieci.

Poniżej przedstawiamy ogólne wytyczne dotyczące oceniania włączającego, oraz warunki wstępne, których spełnienie odgrywa zasadniczą rolę przy wprowadzaniu w życie każdej z wytycznych; dokument ten został uzgodniony przez przedstawicieli 25 krajów uczestniczących w trzyletnim projekcie Agencji *Ocenianie w placówkach włączających*:

<http://www.european-agency.org/site/themes/assessment/index.shtml>

Ustalono, że ogólne wytyczne powinny dotyczyć siedmiu poziomów, obejmujących osoby zaangażowane w proces oceniania, struktury oraz politykę oświatową. Na poziomy te składają się: uczniowie, rodzice, nauczyciele, szkoły, multidyscyplinarne zespoły szkolne, polityka oświatowa, oraz regulacje prawne. Dla każdego z nich zaproponowano jedną wytyczną – ogólne twierdzenie, które definiuje kluczowy wymóg, jaki powinien być spełniony, aby ocenianie włączające można było wprowadzić w życie.

Oprócz ogólnych wytycznych ustalono także szereg „warunków wstępnych” – wymogów niższego rzędu, jakie muszą zostać spełnione, jeśli ogólna wytyczna ma być skutecznie wdrożona.

Przedstawione poniżej ogólne wytyczne zostały opracowane z myślą o tym, by zapewnić możliwie najbardziej włączające procedury, politykę i praktykę oceniania. W ich obecnym kształcie powinny one służyć jako narzędzie ułatwiające refleksję i wprowadzanie zmian w systemie oceniania, nie zaś w celu zbierania informacji w związku z monitorowaniem tego systemu.

Mamy przekonanie, że nasze wytyczne mogą być przydatne w monitorowaniu trendów i tendencji rozwojowych. Niemniej jednak wszystkie te wytyczne oraz warunki wstępne wymagają dalszego dopracowania pod kątem zastosowania w praktyce, tak aby jasne było, jakie są wskaźniki postępu na drodze do włączającego systemu oceniania.

Ogólna wytyczna – Uczniowie

Każdy uczeń jest zaangażowany w proces oceniania, które go dotyczy; ma też zagwarantowaną możliwość wpływu na przebieg tego procesu oraz na ustalanie, wdrażanie i ewaluację indywidualnych celów nauczania.

Warunki wstępne

- W szkole używa się szerokiego wachlarza strategii i narzędzi angażujących uczniów w samoocenę, ustalanie indywidualnych celów nauczania, oraz służących rozwojowi strategii i umiejętności metapoznawczych ucznia.
- Wszystkie zainteresowane strony zgadzają się, że celem oceniania jest ustalenie precyzyjnych i realistycznych celów dydaktycznych, służących postępom w nauce.
- Nauczyciele stosują takie metody informowania uczniów o postępach w nauce, które są dostosowane do sytuacji i motywują uczniów do dalszej pracy.
- W szkole wprowadzone są takie mechanizmy, dzięki którym uczniowie mogą współuczestniczyć w planowaniu procesu oceniania i jego przeprowadzaniu na poziomie klasy i szkoły, a także w pracy multidyscyplinarnych zespołów szkolnych.

Ogólna wytyczna – Rodzice

Rodzice są zaangażowani w cały proces oceniania swojego dziecka i mają możliwość wpływu na jego przebieg.

Warunki wstępne

- Rodzice mają niezbywalne prawo, by domagać się zastosowania określonych metod oceniania wobec swojego dziecka, a także do tego, by zaakceptować lub odrzucić wyniki przeprowadzonego oceniania.
- Rodzice współuczestniczą w ustalaniu indywidualnych celów nauczania swojego dziecka, a następnie w procesie ich wdrażania i ewaluacji.
- W szkole wprowadzone są takie mechanizmy, dzięki którym rodzice mogą wnieść swój wkład w planowanie procesu oceniania i jego przeprowadzanie na poziomie klasy i szkoły, oraz w prace multidyscyplinarnych zespołów szkolnych.
- Rola, jaką odgrywają rodzice w zwiększaniu szans włączenia swojego dziecka w środowisko szkolne, powinna być dobrze rozumiana i akceptowana przez nauczycieli, szkołę, oraz przez władze kształtujące politykę oświatową.

Ogólna wytyczna – Nauczyciele

Nauczyciele wykorzystują proces oceniania do tego, by poprawić szanse edukacyjne uczniów; dokonują tego wyznaczając cele uczniom oraz samym sobie (w zakresie metod nauczania skutecznych w przypadku danego ucznia), oraz zbierając informacje na temat postępów w nauce, którymi następnie dzielą się z uczniami.

Warunki wstępne

- Bieżące ocenianie postępów w nauce każdego z uczniów stanowi obowiązek nauczyciela prowadzącego lekcje.
- Nauczyciele rozumieją, że ocenianie służy w pierwszym rzędzie określeniu, jakie kolejne kroki należy podjąć w procesie nauczania, a nie temu, by klasyfikować uczniów według z góry ustalonych norm czy porównywać ich do kolegów.
- Nauczyciele używają szerokiego wachlarza metod oceniania, dzięki którym mogą w zrozumiałej formie przekazać uczniom i innym zainteresowanym rzetelne informacje na temat postępów w nauce, motywując podopiecznych do dalszej pracy.
- Nauczyciele przechodzą odpowiednie szkolenia i otrzymują wsparcie potrzebne do skutecznego posługiwania się terminarzami, narzędziami i metodami oceniania, których wymaga indywidualny tok nauczania lub inny dokument – narzędzie określające cele kształcenia.
- Nauczyciele mają do dyspozycji szeroki wachlarz narzędzi i metod oceniania.
- Nauczyciele oceniają uczniowskie postępy w nauce z perspektywy holistycznej, uwzględniając wielorakie uwarunkowania procesu uczenia się, m.in. czynniki szkolne, behawioralne, społeczne i emocjonalne. Perspektywa taka powinna uwzględniać różne konteksty, w których przebiega proces uczenia się, zarówno w szkole, jak i w domu ucznia, a także kontekst, w którym odbywa się ocenianie.
- Ocenianie w klasie ma charakter zespołowy – biorą w nim udział sami uczniowie, rodzice, rodziny, rówieśnicy, inni nauczyciele i personel wspomagający, oraz – jeśli zachodzi taka potrzeba – multidyscyplinarne zespoły szkolne.

Ogólna wytyczna – Szkoły

Szkoła stosuje wewnątrzszkolny system oceniania; definiuje on cele, jakim służy proces oceniania, jego przebieg, a także role i zakres odpowiedzialności stron zaangażowanych w ocenianie, oraz jasno określa, w jaki sposób proces oceniania służy realizowaniu zróżnicowanych potrzeb uczniów.

Warunki wstępne

- Dyrektorzy szkół odpowiadają za monitorowanie, przy pomocy właściwie zebranych danych, procesu uczenia się wszystkich uczniów.
- Każda szkoła cieszy się autonomią, w ramach której organizuje swoją pracę tak, by możliwie najlepiej realizować idee edukacji i oceniania włączającego.
- Jest jasno określone, kto w szkole odpowiada za prowadzenie oceniania włączającego.
- Kierownictwo szkoły bierze na siebie odpowiedzialność za zrównoważony dobór procedur oceniania służących różnym celom: wspomaganie procesu uczenia się, a także monitorowaniu postępów w nauce i ewaluacji.
- Społeczność szkolna, tzn. uczniowie, rodzice, nauczyciele i inni specjaliści, posługują się jednolitą terminologią, która pomaga zrozumieć proces oceniania. Znajduje ona także odzwierciedlenie w szkolnym systemie rejestrowania i monitorowania postępów w nauce, który podnosi jakość i skuteczność funkcjonowania całej szkoły.
- W szkole planuje się tok nauczania każdego ucznia (w zakresie wiedzy przedmiotowej i umiejętności społecznych) oraz stosuje metody oceniania, które, w razie potrzeby, adaptowane są do specjalnych potrzeb konkretnych uczniów.
- Przeprowadzane w szkole planowanie toku nauczania opiera się w całości na pracy zespołowej, w którą aktywnie zaangażowani są uczniowie, rodzice, i inni specjaliści.
- Kierownictwo szkół monitoruje proces oceniania udzielając wsparcia nauczycielom, którzy ocenianie przeprowadzają.
- Dyrektorzy szkół zapewniają nauczycielom odpowiednie wsparcie, czas, oraz zakres swobody niezbędny do przeprowadzania oceniania wspierającego uczenie się oraz do wykorzystania wyników oceniania w codziennej praktyce nauczania.
- Kierownictwo szkół organizuje i wspiera współpracę i pracę zespołową nauczycieli, w zakresie, w jakim wymaga tego proces oceniania.

- Kierownictwo szkół nawiązuje współpracę z innymi placówkami oświatowymi i instytucjami, takimi jak uniwersytety i jednostki naukowo-badawcze, aby dzielić się informacjami na temat dobrej praktyki oceniania.

Ogólna wytyczna – Multidyscyplinarne Zespoły Szkolne

Multidyscyplinarne zespoły szkolne – niezależnie od ich profilu i składu osobowego – poprzez swoje działania wspierają edukację włączającą oraz proces nauczania i uczenia się wszystkich uczniów.

Warunki wstępne

- Multidyscyplinarne zespoły szkolne odpowiadają za udzielanie nauczycielom wsparcia służącego poprawie procesu nauczania i uczenia się oraz włączenia uczniów.
- Za postępy w nauce dokonywane przez ucznia oraz ich ocenianie odpowiadają zawsze nauczyciele prowadzący lekcje oraz szkoły.
- Multidyscyplinarne zespoły szkolne pracują ze wszystkimi uczniami, a nie jedynie uczniami ze zdiagnozowanymi SPE, wspomagając proces nauczania i uczenia się, oraz włączania uczniów.
- Całość oceniania, jakie przeprowadzają multidyscyplinarne zespoły oceniające przekłada się bezpośrednio na praktykę nauczania i uczenia się.
- Multidyscyplinarne zespoły szkolne pracują zespołowo, angażując w swoje działania także samych uczniów, rodziców, nauczycieli i innych specjalistów.
- Ocenianie, jakie przeprowadzają multidyscyplinarne zespoły oceniające, zawsze bierze pod uwagę całe środowisko, w którym przebiega proces kształcenia się ucznia, a także kontekst, w jakim odbywa się ocenianie.
- Multidyscyplinarne zespoły szkolne propagują dobrą praktykę oceniania, dzieląc się przykładami innowacyjnych metod i narzędzi oceniania, itp.
- Multidyscyplinarne zespoły szkolne pracują w ramach wewnętrznych systemów oceniania.
- Multidyscyplinarne zespoły szkolne w swojej pracy uwzględniają opcję „ocenianie przez interwencję”.
- Multidyscyplinarne zespoły szkolne posługują się różnorodnymi sposobami i metodami oceniania.

- Multidyscyplinarne zespoły szkolne używają takich instrumentów oceniania, które wspomagają interdyscyplinarną pracę specjalistów z różnych dziedzin, dostarczając im ujednoliconej terminologii i strategii współpracy.

Ogólna wytyczna – System oceniania

Zarówno polityka, jak i stosowane procedury oceniania, wspomagają i wzmacniają skuteczne i aktywne włączenie w edukację powszechną wszystkich uczniów zagrożonych wykluczeniem i problemami z nauką, w tym także uczniów z SPE.

Warunki wstępne

- Władze oświatowe odpowiadają za taki rozwój polityki oceniania, który wzmacnia czynniki wspierające włączenie ucznia i jego rodziców w edukację na poziomie klasy i szkoły.

- Władze oświatowe odpowiadają za tworzenie elastycznych struktur finansowania oświaty, które wspomagają wdrożenie w możliwie szerokim zakresie polityki oceniania wzmacniającej czynniki sprzyjające edukacji włączającej.

- Wszystkie regulacje dotyczące uczniów z SPE stanowią integralną część powszechnej polityki oświatowej.

- Polityka oceniania kreowana jest na podstawie regionalnych planów oceniania współtworzonych przez wszystkie strony zaangażowane w ocenianie.

- Najważniejszym celem, jakiemu podporządkowane są wszystkie procedury oceniania i cały jego system, jest wspomaganie procesu nauczania i uczenia się oraz postępów w nauce każdego ucznia.

- Polityka oceniania jest sformułowana tak, by zapewnić metody oceniania „właściwe dla danego celu”; należy także monitorować sposób, w jaki metody te są stosowane.

- Polityka oceniania definiuje zakres odpowiedzialności nauczycieli, szkoły i multidyscyplinarnych zespołów szkolnych.

- Polityka oceniania wskazuje, jaki rodzaj wsparcia oraz jakie szkolenia powinni otrzymać nauczyciele, szkoły i zespoły multidyscyplinarne, aby dobrze wypełnić wyznaczone im obowiązki.

- Polityka oświatowa zapewnia szkołom i nauczycielom możliwość korzystania ze zróżnicowanych zasobów i form wsparcia.
- Monitorowanie standardów edukacyjnych opiera się na danych pochodzących ze zróżnicowanych źródeł, a nie jedynie na wynikach oceniania uczniów.
- Polityka oceniania opiera się na zasadzie włączania uczniów z SPE w system oświaty powszechnej w możliwie najmniej ograniczającym środowisku.
- Cała polityka oświatowa propaguje holistyczne/ekologiczne podejście do procesu uczenia się, uwzględniając uwarunkowania środowiskowe ucznia (w szkole i rodzinie), a także umiejętności społeczne i emocjonalne, niezależnie od celów programowych nauczania przedmiotowego.
- Wszystkie procedury oceniania są dostępne dla każdego ucznia oraz odpowiednio przystosowane do jego szczególnych potrzeb (np. poprzez użycie alfabetu Braille'a, wsparcie tłumaczy, itd.).
- Ocenianie bieżące związane jest z treściami i celami nauczania zawartymi w programie oraz innych odnośnych dokumentach.
- Polityka oceniania opiera się w możliwie szerokim zakresie na zasadzie uniwersalności, jest więc odpowiednio elastyczna oraz zapewnia takie rozwiązania, które odpowiadają na możliwie szeroki wachlarz potrzeb edukacyjnych.
- Polityka oceniania uwzględnia „alternatywne” formy oceniania sumującego oraz wystawiania ocen, starając się zapewnić uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi dostęp do rynku pracy.
- Polityka oceniania uwzględnia potrzebę niezbędnej współpracy międzysektorowej (np. z sektorem opieki zdrowotnej oraz pomocy społecznej), oraz ułatwia jej realizację.
- Polityka oceniania ułatwia dzielenie się zasadami dobrej praktyki oraz wspiera badania i rozwój w zakresie nowych metod i narzędzi oceniania.
- Monitorowanie prowadzonej polityki oceniania bierze pod uwagę jej wpływ na równość szans edukacyjnych wszystkich uczniów.
- Modyfikacje w zakresie polityki oceniania ograniczone są do minimum dzięki temu, że już na etapie planowania przeprowadza się rzetelną ewaluację wpływu nowych rozwiązań i zasad na funkcjonowanie systemu oceniania.

**Ogólna wytyczna –
Regulacje prawne w zakresie edukacji**
Rozwiązania prawne regulujące system oceniania zawsze
służą skutecznemu wdrożeniu oceniania włączającego.

Warunki wstępne

- Wszystkie regulacje prawne dotyczące uczniów z SPE stanowią integralną część aktów prawnych regulujących cały system oświatowy.
- Zadeklarowanym celem systemu oceniania jest ocenianie włączające obejmujące wszystkich uczniów.
- Choć regulacje prawne mogą obejmować ocenianie przeprowadzane z wielu powodów – zarówno takie, które ma na celu kształtowanie procesu edukacji uczniów, jak i takie, które służy monitorowaniu i ewaluacji – to jednak zawsze powinny propagować ideę oceniania jako narzędzia służącego nauczaniu i uczeniu się, a nie – klasyfikacji, sprawozdawczości, i rozdziałowi środków.
- Każdy uczeń ma prawo uczestniczyć we wszystkich procedurach oceniania w taki sposób, który odpowiada jego indywidualnym potrzebom.
- Uczniowie są uprawnieni do oceniania bieżącego, które przekłada się na proces nauczania i uczenia się.
- Określone w aktach prawnych procedury wstępnej identyfikacji specjalnych potrzeb edukacyjnych są tak zaprojektowane, by kształtować proces nauczania i uczenia się oraz odpowiednie formy interwencji.
- Rodzice i opiekunowie mają prawo do uczestniczenia w procesie oceniania swojego dziecka.
- Regulacje prawne zapewniają ujednoczenie polityki oświatowej oraz oferowanych form wsparcia w ramach poszczególnych obszarów administracyjnych w danym kraju.